

והמהרי"ט (כתובות קא. ד"ה אחיו נשא נכרים) נקט דלצורך מצוה לא בעינן דעתו לחזור ואם דעתו לחזור אפי' לדבר הרשות ולסחורה מותר. ועיי' קדושין לא ד"ה לקראת אמה) שהוסיף דהא דאמרין בגיטין שם דכי הוה מפתרי רבנן מהדדי מעכו הוה מפתרי משום דאסור לצאת מא"י לחו"ל מחמירי היו על עצמון, כמו שכתבנו לעיל. **ובברכ"י** (יו"ד סי' רכח על סעי' לו) כתב בפ"ט **תשובת פרי הארץ** (ח"ג יו"ד סי' ה) שמתיר לילך לחו"ל להשיג על עסקיו אם יוצא ע"מ לחזור. וחסר לנו **והמ"ב** המובאים לקמן משמע שלדבר הרשות אסור אף ע"ד לחזור.

ז. לצורך מצוה בעלמא

ועיי' **במ"א** (שם) שכתב דלא רק להרויח אלא אף לראות פני חבירו מקרי מצוה. ואע"פ **שבבית שלמה** (שם) חולק ועיי' וכתב דדוקא אם אי אפשר לקיים מצוה אחת כל ימיו על ידי שישב בארץ ישראל יש לומר כדברי השאלות דמותר בבחי"ג. מ"מ הכרעת **המ"ב** (שם סי' יז) כדברי המ"א דכל צורך מצוה כראיית פני חבירו שרי. ועיי' **ברכ"י** (יו"ד סי' רכח על סעי' לו) שכתב דשרי לצאת לחו"ל להתפלל אצל קברי צדיקים].

אלא שלכאורה צ"ע קצת אמאי המ"א התירו לצאת לחו"ל אפילו לצורך מצוה בעלמא כראיית פני חבירו. דהרי לא מבעיא לדעת התוס' ה"ל דאסור בבחי"ג, אלא אף להשאלות י"ל דלא התייר אלא במקום מצוה גמורה. וכבר כתבנו לעיל בשם **התשב"ץ** (שם) שהתיר לצאת מארץ ישראל ללמוד תורה רק אם אינו מוצא מי שילמדנו, או מפני כיבוד אב ואם. וכן מצאתי **במנחת יצחק** (ח"ג סי' כו אות ז) שאחר ששהביא דברי המ"א שוב כתב דמצוה סתירה לזה בתשובות התשב"ץ הני"ל, ועיי' למעשה יש לשאול אצל גדולי ההוראה בארץ הקודש, ע"כ. ואפשר לדחות דשאני לזה דהמ"א יוצא יציאה ארעית משא"כ בהא דהתשב"ץ שיוצא ללמוד וכדו' שהוא יותר דרך קבע. ובדרך זה כתב **בתשובות והנהגות** (ח"ה סי' שג) ויצא לחלק בדברי המ"א בין יציאה לשלושים יום דאכתי נקרא יציאה ארעית ועיי' מותר אפי' לראות פני חבירו לבין יציאה ארוכה יותר שבכ"ג מותר לצאת לצורך מצוות חבירו וכן לסחורה, עיי'כ. אולם סתימת דברי המ"א והמ"ב אינם מורים כדבריו, אלא משמע דהתירו אף יציאה ליותר מלי' יום אפילו לראות פני חבירו. אלא שאכתי י"ל דבכ"ג שרק בא לבקר את חבירו הוי יציאה ארעית, ועיי'.

אלא דאכתי יש להקשות **מהגמ' בגיטין** המובא באות א' מבואר שאפי' ביציאה לצורך מצוה נהגו בה אסור. ואפשר כני"ל שחומרא הניינו לעצמן, ועיי' הלך שביאסור זה יש משום מדת חסידות להמיר אף כשמתר מעיקר הדין.

ח. לצורך טיול

ובענין יציאה לחו"ל לצורך טיול מבואר **במו"ק** (שם) דאסור לצאת כדי לטוש בעולם ולראותו, כמבואר לעיל באות ה'. ואלא דאכתי יש לומר אליבא דהמ"א הני"ל, דאם נדע דאסור לצורך לחזק מזוג לצורך בריאותו או תלמודו וכד', דשרי דמצוה איכא.

ועתה ראיתי **בשבט הלוי** (ח"ה סי' קע ד"ה אחדש"ה) שכתב שאף היכן שדעתו לחזור אסור לצאת מאר"י שלא לצורך כלל, אבל בצורך כל דהו לא גורו ובטילו ע"פ סברא לא נקרא צורך ומ"מ אם הולכים לזמן מועט מאד לראית פלאי הטבע של יוצר בראשית ביה יש מקום לצדד להקל, עיי'כ.

ולכאורה יש מקום לומר עוד שאם יוצאים לחו"ל מחמת שהוצאות הטיול זולות יותר, יש מקום לצדד דלא גרע ממה שמבואר לעיל שמתר לצאת להרווחה אף כשיש לו נכסים הרבה ויוצא כדי להרויח יותר.

ט. מדת חסידות

וכל זה מעיקר הדין, אבל כבר כתב **הרמב"ם** (מלכים פ"ה ה"ט) שאסור לצאת מאר"י לחו"ל לעולם אלא ללמוד תורה וכו' אבל לטובן בחו"ל אסור אפי' חזק שם הרעב וכו' ואע"פ שמתר לצאת אינה מדת חסידות, עיי'כ. מבואר דאיכא מדת חסידות לא לצאת אפי' כשהדבר מותר.

אולם יש לומר דכוונתו דוקא היכן שיוצא להשתקע בחו"ל (מחמת הרעב דהיציאה שריא) דבכ"ג מיירי הרמב"ם, אבל ביציאה ארעית באופן המותר יש לומר דאין בה אפילו משום מדת חסידות. אבל **בויטב"א** (מו"ק יז. ד"ה לשת) מבואר שאפי' היכן שיוצא בהיתר ע"מ לחזור אין לתלמיד חכם או לאדם חשוב לצאת למהלך וכיוצא בו, והכי מוכח בכל דוכתא, עיי'כ. ועיי' מש"כ לעיל באות ז' על הא דגיטין, ודו"ק. ועיי' **בהלכות שלמה** (תפלה פ"ג ה"ה 16) שהורה בעיני **הגרשו"א זצ"ל** מאד מה שנפרץ הדבר שנוסעים מאר"י לחו"ל שלא לצורך המצוות המבוארות בפוסקים ואמר שאינו רואה היתר לכך וכשתבקש לצאת לחו"ל לשמחת בר מצוה של נכדו כתב שלא ראה היתר מספיק לכך].

מסקנא דדינא

העולה לדינא, א' הדר בארץ ישראל אסור לו לצאת מהארץ אם לא לצורך מצוה כגון פרנסה וכדו'. ב' מותר לצאת יציאה ארעית אף לבקר חבירו או לצורך לחזק מזוג, לצורך בריאותו או תלמודו וכדו', כי מצוה יש בדבר. ולצורך טיול לראית פלאי הטבע של יוצר בראשית ברוך הוא, יש מקום להקל. וכשהוצאות הטיול הם זולות יותר באופן משמעותי בחו"ל אפשר שניתן להקל.

בירך תפלת הדרך, האם יכול להוציא אחרים יד"ח

מבואר **בר"ה** (ט"ז) דלענין ברכות אמרין "יצא מוציא", כלומר בכל הברכות נקטינן דאף מי שכבר יצא ידי חובה מ"מ יכול להוציא אחרים יד"ח מדין "ערבות", חוץ מברכת הנהנין דאין חיוב על האדם הנהני, וכיון דליכא חיוב ליכא ערבות. וכן נפסק **במ"ב** (סי' קס"ג סי' צב). לעיי' (שם) שכתב שכל שאלו ערבים זה בזה, וכאשר חבירו לא יצא ידי המצוה הוי כאלו הוא לא יצא משו"ה יכול להוציא].

והנה יש להסתפק במי שכבר בירך תפלת הדרך האם יכול לברך עבור אחרים האם אמרין "יצא מוציא" דהרי חבירו הרוצה לצאת ידי חובתו כבר התחיל נסיעתו והתחייב בברכה זו [עיי' **שו"ע** (סי' קי' סעי' ז)] וא"כ דינה ככל ברכת המצות, או דלמא יש לומר דכיון שהמשך הנסיעה אינה חובה לא שייך ערבות.

ועתה מצאתי **במנחת שלמה** (ת"י ח"ג ע"ג אות ב ד"ה המסופקין) שהשתפק בה, דמי אמרין דרואים אותם כמחוייבים בכך ואיכא ערבות או אפשר כיון דיכולים להפסיק ולא לנסוע יותר הרי זה דומה לברכות הנהנין דאמרין לא ליתנהי ולא ליברך, ונשתיב בצ"ע.

ולכאורה היה מקום לפשוט ספק זה ע"פ מה שמבואר **בתבואות שור** (שמ"ח סי' א סי' נט, והביאו הה"ח"ח שם אות קסו) דפשיטא דמי שכבר לבוש בציצית ניתן להוציא ידי חובת ברכת הציצית שהרי כבר התחייב, אלא אף לפני הלבשה יכול להוציא וכמו שחידש בההגהות אשר"י (א.ה. כן הובא **במ"ב** (סי' ח סי' ק"ה) דאע"פ שאכתי לא התחייב מ"מ איכא ערבות על ברכת הציצית [ובגליון אחר נבאר בס"ד אמאי באמת יכול אחד להוציא את השני בבחי"ג והרי אין זו מצוה חיובית].

מבואר מדבריו דאחר לבישת הציצית איכא ערבות אע"פ שאין חובה עליו להמשך לבישתו, מ"מ כיון שכבר התחייב שוב איכא ערבות. וכן מוכח מדברי **האב"ז** (ח"מ סי' כו ד"ה ומה שהב"ב) דאחר לבישת הציצית דאיכא ערבות. ולפ"ז כלאורה ה"ה חלק דכיון שהתחיל לנסוע וחייב לברך לא אחר רוצה מפקיט הנסיעה אין אנו ערבים עליו [ודרוך חלק בין דבר מצוה לדבר רשות, ועוד דלא משמע חילוק זה מדברי הפוסקים הני"ל], ודו"ק. [אלא דשוב הערונני דיש לחלק מהא דציצית, לפי הסוברים [עיי' **ריטב"א** (ברכות יד.) **ולבוש** (סי' ח אות יא) . ועיי' עוד **במגן גבורים** (סי' ח אות י) **ובשעה"צ** (סי' קס"ג סי' מה)] שהברכה מועילה לאחר הלבשה אף לתחלת הלבשה. ועל כן יש לומר דכיון שכבר לבוש הגדל ערבות על הברכה כי מחוייב לברך לא ברכה, וא"כ אע"פ שאינו מחוייב להמשך וללבוש הבגד מ"מ אכתי איכא ערבות על מה שכבר לבש ללא ברכה. משא"כ לענין תפלת הדרך שהברכה היא תפלה ובקשה על המשך הנסיעה שלא יקרא להם נזק, שוב י"ל דכיון שהמשך נסיעתם אינו חובה שוב ליכא ערבות].

ועתה נדון בספק השני של **המנחת שלמה** (שם ד"ה אך), והיינו האם מי שכבר נטל ידיו ויברך על נטילת ידים האם נחשב כמחוייב לברך המוציא ויכול אחר לפוטרו מדין ערבות.

ולכאורה זה דמי למה שכתב **התבואות שור** (שם) שאם חבירו כבר שחט ודאי יכול אחר להוציא את השוחט מברכת משום דאם לא יאכל הלחם יהיה ברכת הניטלה לבטלה.

אבל באמת אין זה דומה, דאף אם נאמר דליכא ערבות על ברכת השוחט מ"מ אחרי שכבר שחט חייב לכסות ע"ם, משא"כ הכא דאם מתחרט מלאכול אין בזה משום ברכה לבטלה כמבואר **במנחת יצחק** (חולין ק"ו) דכל שנטל ידיו ע"מ לאכול פת ושוב התחרט מלאכול ליכא משום ברכה לבטלה, ופסקו כדבריו **התשב"ץ** (סי' קנ"ח בקו"א אות ד, הובאו דבריו בשערי תשובה שם אות א) **והחז"א** (או"ח סי' כה סי' ח), ולפ"ז אין כאן חיוב כלל לאכול לחם כדי להנצל מברכה לבטלה ושוב זה דומה לכל ברכת הנהנין שאע"פ שאנו רואים את מי שהולך להנות בודאי בלי ברכה ומ"מ אין אנו יכולים להוציא כיון שאין עליו חיוב הנהני, ודו"ק.

מסקנא דדינא

העולה לדינא, היוצא לדרך מברך תפלת הדרך. וחייב זה הוא כשיוצא שיעור דרך של פרסה מחוץ לעיר. ומי שברך ברכת הדרך צ"ע האם מותר לו להוציא את חבירו מדין יצא מוציא. ועל כן יש להימנע מלהוציא אחרים יד"ח כבר יצא יד חובתו.

יחס... בעמדו על הריחוק הוא מצטער על הריחוק, אבל הוא עמד על האמת, ונקודת האמת הזאת כבר מקרבתו אליו ית'...

אך אמתו, שקועים אנתו בחפצי גופנו והבלי זמננו, הנו מוצאים על סיפוקנו בעולם מוגשש זה ולא חסר לנו דבר בחורבן ביהמ"ק. מקרב לבנו אבד חשבון על נפשנו ומצבנו. נסה בט' באב לעמוד על כל עצמת הריחוק שלנו מהבורא ית'...

ונראה שמנקודת מבט זו, קל לנו יותר להרגיש את הקשר הפנימי לענין חורבן ביהמ"ק. שהרי ידוע כבר מה שכתבו שמהות ענין ביהמ"ק איננו העצים והאבנים שבו, אלא הקדושה שהיתה נשפעת ממנו לכל העולם כולו, ולכל אחד ואחד, וכשנחרב ביהמ"ק - נחרבה כל קדושה זו.

וכמו שכתב בספר דברי יעקב (להר"י ע"ס, פרקי מחשבה שער ה) "מהות השממה של יהודי פירש הרמח"ל בספר אדיר במרום שהוא אור אלוקי הבא מהשם יתברך... ועיקר מהות ועצמות השממה הוא הקשר שלה להשם יתברך ולכן זו תשוקת השממה בכל עת... וכמה שיותר מחוברת הנשמה להשם יתברך וכמה שיותר מרגיש האדם את החיבור, עיי' מתרבה הישות והעוצמה של הנשמה... ובתוך נשמתו של כל יהודי יש השראת שכניה וזה בכל הזמנים והמצבים,

אמנם בזמן שיש ביהמ"ק השראת שכניה זו שבתוך נשמתו של כל יהודי הרבה יותר חזקה והשראת שכניה זו מוסיפה עוד עוצמה וחיות ונשמת יהודי וממילא גם נוסף תשוקה העזה של היהודי להשם יתברך, ועיי' סילוק חלק השכינה הבא מכח ביהמ"ק מהנשמה של יהודי הנשמה להשייטת והמשמחה להשייטת".

ונמצא שזוהו הפתח להרגיש את העצם והאבלות בימים אלו, וביום ת"ב פברט, לראות היכן אנו עומדים ביחס לקשר שלנו עם הקב"ה, ולדעת שכל קושי וכל חסרון שיש לנו להתקרב אליו ית', נובע מחסרון ביהמ"ק.

ואמנם עצם הצער על החורבן הוא עצמו מקשר אותנו לרוחניות, וכמו שכתב בספר שפתי חיים (ח"ג ע"ג רצ"ט) כשם שאפשר להתקרב אל השייטת ביוה"כ, עיי' כפי העונות המיוחדת שזוכים ביום זה, שהיא מרוממת את האדם ונותנת לו טיבול להתקרב אל השייטת, כך אפשר להתקרב אל השייטת שיש באב ע"י עבודת האבלות על ירושלים, הרגשת חסרון שכניה בישראל, ומאיך לראות את הסתר הפנים בבריאה. ועוד כמה שאדם יתבונן בה, ומשקיע בעבודת ה' זו את כל פנימיותו, בכך גם תגדל צערו ויגונו, ומאיך גם תגדל בו השאיפה להתקרב אל השייטת ע"י עבודה זו".

וגם מבחינה סגולית הדבר מהתקרב, וכמו שכתב עוד בספר דברי יעקב (שם) "ובשעה שמצטער האדם על החורבן ומתפלל עליו, עיי' מתקשרת נפשו לבחינת הארת בית המקדש ומקבל הארה מסוג זה של בית המקדש שמסייעת הארה זו ליתן חיות זו בנשמתו ואף שאין זו האהרה בשלימותה כמו בזמן שיש בית המקדש אבל גם החלק הזה נחשה ע"י תפילה זו הוא רב מאד".

כונה באמירת הקינות וכמובן שכל הצרות הגשמיות מקורן מחורבן הבית, ועליו להתעורר מזה בעת אמירת הקינות, וכמו שכתב הסבא (פנקס הקבלות ע"מ מה בעה"ה) "הנה אנו רואים כי המקום האומרים קינות ובוכים שם, על מה הם בוכים? על הצרות שסבלו אז, ועל הריגת עשרה הרוגי מלכות, והרי זה דומה לי שבוכים כששואל המשל... אמנם יש להתבונן למה אלו אליהם הצרות האלה ידענו כי הכל יש לחם סיבה, והנה הודיענו חז"ל כי הסיבה היא שנאת חנם". ועיי' התבוננות זו נזכה לתקן מעשינו, וכמו שכבר הובא (בגליון בענין י"ג בתמוז) דברי הרמב"ם בהלכות תעניות שזו מהות התענית.

המעלות מת'ב' וההמשך לימי השנה הנה אמרו חז"ל שיום ת"ב נקרא "מועד", והיינו שעל ידי יום זה יכולים אנו להתקרב להקב"ה ולהתקשר אליו (וכמובא לעיל שזהו מתוך הרגשת החסרון והריחוק מאיתו ית'). ואם נעבוד כראוי את עבודת יום זה, נזכה לקנות בנפשנו את הרגשת חסרון זו, ואז נהיה מוכנים להגיע אל ימי הרחמים והסליחות והימים הנוראים שהם מהוים את ההמשך של תקופה זו, וכמו שכתב בספר שער בית ה' (ע"מ ה) שחז"ל סידרו לנו בימים אלו שור ושל אברותי, נחמה, תשובה, "דאבלות פירושו, ידיעת והכרת מצב הפסד לאשורו, איזה טוב היה לנו בעבר, ומה הפסדנו כיום. וכתוצאה מזה בא הרגשה של שברון לב, בבי והספד.

נחמה, פירושו, לראות מה הם הנקודות הטובות שנתרו בידנו, ולראות שאפשר לבנות על ידם מחדש, והתבוננות זו גורמת לעידוד ונחמה. **ותשובה**, זו היא הצורה איך לבנות מחדש, לעזוב את הדרך שבגללה הפסדנו, ולבחור בדרך חדשה שעל ידה נוכל לבנות מחדש. וזו היא הדרך היחידה המוכרת לבני העצמי של האדם. להתבונן בשפלות מצבו ולהתקרב ולהצטרף על זה. אך מיד אחר כך להתבונן במעלותיו שיש בידו, ויראה שיש בידו לתקן, ולהתעודד ולשמחו בזה. ולטכס עצה איך לפעול בה"ח". ועורנו על לעבוד כראוי את עבודת אים אלו, ונזכה לכל ההתעלות הרחנית האפשרית ועיי' נזכה שיקוימו בנו דברי חז"ל "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה", וידוע מה שפירשו "זוכה ורואה" בלשון הוה, שכבר כתת נתקן חלק מהחורבן, ומתחילה הדרך אל הגאולה השלמה שנראה את ביהמ"ק בבנינו ותפארתו במהרה בימינו אמן.

נערך ע"י מחבר קונטרס עבודת בין המצרים ותשעה באב מסדרת עבודת המועדים

העלון נתרם על ידי **משפחת רוזנברג** לרגל הולדת הבן **יה"ר** שיזכו ויגדלו לתורה, לחופה ולמעשים טובים עם שאר ילדיהם, מתוך רוב נחת ואהבה